

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, професора Пясковського Вадима Валерійовича на дисертацію Пісного Віталія Ігоровича на тему «Розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди», поданої до захисту у спеціалізовану вчену раду Національної академії внутрішніх справ на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Ступінь актуальності обраної теми. Однією з найнебезпечніших проблем на шляху до сучасного розвитку державності та суспільного поступу України є корупція, оскільки вона становить безпосередню загрозу національній безпеці держави, підриває усталену правову систему. Корупція гальмує економічні реформи на шляху до євроінтеграції нашої держави, заподіює шкоду у сфері функціонування державного апарату.

Корупційні кримінальні правопорушення постійно розвиваються та змінюють масштаби, правопорушники знаходять нові шляхи для досягнення кримінально противного результату. Ця проблематика знаходиться в центрі уваги провідних держав і міжнародних організацій, зокрема Міжнародної групи з протидії відмиванню брудних грошей (FATF), яка акцентує на важливості формування міжнародних антикорупційних стандартів. За ступенем латентності з-поміж корупційних кримінальних правопорушень найпоширенішим є одержання неправомірної вигоди службовою особою. Останніми роками сформувалася тенденція до ускладнення організації вчинення корупційних діянь та їх трансформації в один з етапів механізму кримінально протиправної діяльності, вчиненні технології злочинного збагачення, завершальним етапом якої є власне легалізація (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди.

Аналіз статистичних даних за 2021/2022/2023 роки про кримінальні правопорушення, кримінальне провадження щодо яких здійснювали органи досудового розслідування України, засвідчує проблемність ситуації. Наприклад, згідно з узагальненими даними про кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень і результати їх досудового розслідування:

– легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (ст. 209 Кримінального кодексу (КК) України), – зареєстровано 395/437/969 кримінальних правопорушень. Вручено 132/183/520 повідомлень про підозру, до суду з обвинувальним актом направлено 103/146/413 кримінальних проваджень;

– пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі (ст. 368 КК України) – зареєстровано 1577/988/1403 кримінальні правопорушення. Вручено 1157/242/422 повідомлення про підозру, до суду з обвинувальним актом направлено 1027/121/237 кримінальних проваджень.

Відповідно до даних розслідування кримінальних проваджень, які здійснювали детективи Національного антикорупційного бюро за 2021/2022/2023 роки:

– легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (ст. 209 КК України), – зареєстровано 26/18/32 кримінальних правопорушень. Вручено 1/3/14 повідомлень про підозру, до суду з обвинувальним актом направлено 0/0/5 кримінальних проваджень;

– пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі (ст. 368 КК України) – зареєстровано 69/56/66 кримінальних правопорушень. Вручено 6/11/15 повідомлень про підозру, до суду з обвинувальним актом направлено 0/3/4 кримінальні провадження.

Такі статистичні показники засвідчують недостатню ефективність засобів і методів, які використовують правоохоронні органи під час розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди, складнощі доказування обставин таких кримінальних правопорушень, що унеможливує досягнення завдань кримінального провадження. Статистичні дані виявляють проблему розслідування технології злочинного збагачення, адже в більшості випадків, навіть за умови внесення відомостей до Єдиного державного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР) за сукупністю ст. 209 та 368 КК України, у процесі досудового розслідування відбувається перекваліфікація, і кримінальне провадження за ст. 209 КК

України закривають, лишаючи лише ст. 368 цього Кодексу. Така ситуація спричинена складністю доведення легалізації (відмивання) майна, частими випадками вчинення саме цього діяння співучасниками, а також тривалістю строків досудового розслідування. Утім емпіричні дані засвідчують позитивні тенденції, а саме збільшення кількості направлених до суду кримінальних проваджень саме щодо технології злочинного збагачення у вигляді легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди.

Зазначене дає підстави стверджувати, що розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди, пов'язано з вирішенням проблемних питань: встановлення всіх фактів протиправної діяльності та співучасників кримінального правопорушення, з'ясування механізму кримінального правопорушення тощо. Досягненню завдань кримінального провадження перешкоджають недоліки кримінального процесуального законодавства; недостатнє техніко-криміналістичне забезпечення правоохоронних органів; проблеми організації взаємодії з правоохоронними органами та громадськими організаціями (як на державному, так і міжнародному рівнях) тощо. Одним із суттєвих недоліків є брак комплексної криміналістичної методики розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди, а також сучасних криміналістичних рекомендацій.

У зв'язку з цим, актуальність теми дисертації В. І. Пісного «Розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди» не викликає сумнівів як у науковому, теоретичному, так і практичному аспектах.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Вивчення дисертації та наукових публікацій автора засвідчують логічність структури дослідження, що надало можливість дисертанту визначити мету, об'єкт, предмет і завдання роботи та всебічно й повно проаналізувати задекларовану тему.

У роботі використано сукупність загальнонаукових, міждисциплінарних і спеціально-наукових методів пізнання, які дали змогу висвітлити й вирішити низку теоретичних та практичних питань теми дослідження.

Дисертант проаналізував значну кількість наукових джерел (410 найменувань), ґрунтовно вивчив роботи інших науковців, що надало можливість вирішити наукову задачу, сформулювати пропозиції та рекомендації з розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди.

Обґрунтованість сформульованих у дисертації висновків забезпечена емпіричними даними, а саме статистичні й аналітичні матеріали МВС України, Національної поліції України, Національного антикорупційного бюро України (НАБУ), Офісу Генерального прокурора, Державної судової адміністрації України за 2020–2023 роки; дані, отримані внаслідок вивчення 360 кримінальних проваджень, досудове розслідування в яких за ст. 209 і 368 КК України здійснювали протягом 2020–2023 років; результати анкетування 120 слідчих Національної поліції України й детективів НАБУ, 109 прокурорів, зокрема прокурорів Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП), 56 суддів Вищого антикорупційного суду й судів загальної юрисдикції. Емпіричні дослідження проводилися в усіх регіонах України. Використано також власний практичний досвід автора на різних посадах у НАБУ.

Результати наукового дослідження висвітлено в десяти публікаціях, серед яких п'ять статей, опублікованих у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, а також п'ять тез доповідей, опублікованих у збірниках науково-практичних конференцій та засіданні круглого столу.

Отже, дисертація В. І. Пісного «Розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди» виконана на високому науковому рівні.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в

опублікованих працях. Дисертація В. І. Пісного є одним із перших в Україні комплексним дослідженням теоретичних і практичних основ методики розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди, у контексті сучасного стану кримінального процесуального законодавства та правоохоронної практики.

У роботі сформульовано низку результатів і висновків, що були отримані вперше і мають високий ступінь наукової новизни.

Зокрема, вперше розроблено криміналістичну характеристику розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди, що є технологією злочинного збагачення, яка складається з наступних елементів: предмет посягання, спосіб вчинення, обстановка вчинення, слідова картина, особа правопорушника; надано пропозиції щодо використання під час досудового розслідування спеціального розробленого й застосовуваного в практиці правоохоронних органів провідних іноземних держав кримінального процесуального інструменту Протоколу Берклі, який визначає теоретико-методологічні та практичні засади збирання, аналізу й зберігання цифрової інформації, що є у відкритому доступі, з дотриманням професійних, правових та етичних принципів і міжнародних стандартів з метою встановлення обставин легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди; визначено типові слідчі ситуації розслідування технології злочинного збагачення щодо легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди: кримінальне провадження розпочато за фактом одержання неправомірної вигоди службовою особою та подальшої її легалізації; кримінальне провадження розпочато за фактом одержання неправомірної вигоди службовою особою, у слідчого є достовірні дані про вчинення подальшої легалізації (відмивання) майна; кримінальне провадження розпочато за фактом легалізації (відмивання) майна, у слідчого є достовірні дані про предмет легалізації як наслідок одержання неправомірної вигоди

службовою особою. Сформовано алгоритми дій відповідно до кожної слідчої ситуації.

Удосконалено тлумачення предмета посягання відповідно до двохетапної природи його формування; сформульовано його визначення, згідно з яким це майно, яке не обмежене та не вилучене з обігу, виражене у формі неправомірної вигоди, незалежно від її розміру, ринкової чи номінальної вартості, одержаної спеціальним суб'єктом кримінального правопорушення – службовою особою, що підлягає подальшій легалізації (відмиванню); класифікацію суб'єктів, які уповноважені виконувати завдання з виявлення, розслідування, попередження легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди, відповідно до таких підстав: 1) органи, які виконують превентивну функцію (органи, уповноважені на здійснення фінмоніторингу (Національний банк України, Міністерство юстиції України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку й Міністерство цифрової трансформації України), Національне агентство запобігання корупції; 2) органи, які здійснюють досудове розслідування (Державне бюро розслідувань (ДБР), НАБУ, Національна поліція України, Служба безпеки України (СБУ)) та спеціалізовані антикорупційні органи (НАБУ, САП, Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів); 3) органи правосуддя (Вищий антикорупційний суд (ВАКС) і загальні суди (місцеві, апеляційні, Верховний Суд)). Визначено правові засади діяльності компетентних суб'єктів під час розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди; визначення способу вчинення легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди, як системи послідовних дій з підготовки, безпосереднього вчинення та приховання слідів кримінального правопорушення, які в сукупності становлять технологію злочинного збагачення з використанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських повноважень і службового

становища службової особи, детермінованих умовами зовнішнього середовища та психологічними рисами особи правопорушника, спрямованих на досягнення кримінально протиправного результату з метою незаконного збагачення; тлумачення обстановки реалізації технології злочинного збагачення щодо легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди, а саме таких її складових, як місце та час, із виокремленням особливостей (відсутність чітко виражених меж у просторі, що обумовлена багатоетапністю злочинної діяльності; транснаціональний характер; тривалий час реалізації кримінально протиправного умислу тощо); характеристика слідової картини легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди, відповідно до тлумачення у вузькому (сліди, що виникають безпосередньо в процесі легалізації (відмивання)) і широкому (доповнені сукупністю слідів, що виникають унаслідок предикатного кримінального правопорушення) розумінні; характеристика особи правопорушника, з огляду на ознаки щодо поєднання дій з учинення предикатного кримінального правопорушення та легалізації (відмивання) неправомірної вигоди. Зокрема, їх класифіковано за групами: службова особа, яка одержала неправомірну вигоду й відмиває «свої» гроші, тобто є власником цього майна; особи, які здійснюють легалізацію (відмивання) неправомірної вигоди іншої службової особи; тактичні прийоми допиту свідків у безконфліктній (бесіда на сторонню тему, деталізація показань), конфліктній слідчій ситуації (деталізація показань, виявлення суперечностей, їх аналіз, роз'яснення допитуваному кримінальної відповідальності за надання неправдивих показань) і допиту підозрюваного в конфліктній (спростування неправдивого алібі, початок допиту з відомих обставин, пред'явлення доказів, спостереження за допитуваним, використання ефекту раптовості), безконфліктній слідчій ситуації (збереження безконфліктності, встановлення та фіксація показань у повному обсязі, створення умов для активізації пам'яті особи, деталізація показань, встановлення умов сприйняття та формування показань).

Також дістали подальшого розвитку: наукові положення щодо стану теоретичної розробленості легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди, з обґрунтуванням висновку, згідно з яким комплексно, як цілісну технологію злочинного збагачення, з позицій науки криміналістики цю проблематику досі не розглядали; система правових засад розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди, які мають комплексний характер і представлені у вигляді груп нормативно-правових актів відповідно до рівнів: міжнародний (глобальний) (Конвенції та угоди ООН, нормативно-праві акти інших організацій, об'єднань світового співтовариства, зокрема FATF); регіональний (європейський) рівень (договори в межах Європейського Союзу, Ради Європи, рішення комісій Європейського Співтовариства); державний рівень (закони й підзаконні нормативно-правові акти України); пропозиції до вітчизняного кримінального процесуального законодавства та правозастосовної практики на підставі запозичення ефективного досвіду іноземних держав (Данія, Фінляндія, Нова Зеландія). Вони стосуються врахування досвіду державних, правоохоронних і спеціально створених органів (підрозділів) та громадських організацій у боротьбі як із корупційними кримінальними правопорушеннями, так і з легалізацією (відмиванням) майна, отриманого злочинним шляхом; удосконалення інституту діяльності викривачів (інформаторів) (на прикладі Данії); самостійної звітності суб'єктів господарювання щодо протиправних діянь, яку враховують як обставину, що пом'якшує покарання, тощо; пропозиції стосовно дотримання міжнародних стандартів щодо розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди, що передбачає дотримання рекомендацій FATF та інших положень міжнародних нормативно-правових актів, директив Європейського Союзу та реалізації діяльності за такими напрямками: належна перевірка особи; моніторинг транзакцій; санкції та списки спостереження; політично відомі особи; «негативні» медіа; система обставин, що підлягають встановленню під

час розслідування злочинної технології злочинного збагачення, зміст яких полягає в поєднанні встановлення ознак предмета доказування й елементів складів кримінальних правопорушень, що реалізують у процесі вчинення такої технології злочинного збагачення, як легалізація (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди; криміналістичні рекомендації щодо проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди: огляду (місця події, предметів, документів, комп'ютерних даних); допиту (свідків, підозрюваного), обшуку, залучення експерта та проведення експертизи; наукові положення та криміналістичні рекомендації щодо проведення судової експертизи під час розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди, що об'єднані в три основні групи – криміналістичні, інженерно-технічні й економічні.

Крім зазначеного, у роботі містяться інші положення, висновки та рекомендації, які в сукупності забезпечують цілісність наукової новизни здійсненого дослідження.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість отриманих результатів дослідження, сформульованих положень і висновків дисертаційної роботи В. І. Пісного не викликають суттєвих зауважень. Висновки в дисертації сформовано відповідно до отриманих результатів, вони мають вагому аргументацію, свідченням чого є використана методологія дослідження, яка ґрунтується на сукупності загальнонаукових, міждисциплінарних і спеціально-наукових методів пізнання.

Обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, також забезпечена емпіричними даними.

Отже, результати дисертації В. І. Пісного, які винесено на захист, є достатньо аргументованими, обґрунтованими, логічними та переконливими, мають високий ступінь наукової новизни та практичне значення.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методології наукової діяльності. Наукові результати й положення, що винесені на захист, отримано завдяки використанню різноманітних методів, таких як теоретичний аналіз і синтез, логіко-юридичний, соціологічний та статистичний методи, а також ґрунтовної емпіричної бази.

Постановка завдань, визначення мети, об'єкта та предмета дослідження є чіткими, зрозумілими й такими, що цілком відповідають загальним вимогам. Завдання наукового пошуку виконано, мети роботи досягнуто.

Отже, поставлені наукові завдання виконано на високому методологічному рівні, а дисертант опанував необхідні компетенції для рівня доктора філософії.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження. Сформульовані та аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації впроваджено й надалі може бути використано у: правозастосовній діяльності – для вдосконалення процесу розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди (акт впровадження Головного слідчого управління Національної поліції України № 42494, 2023 рік); освітньому процесі – під час викладання навчальних дисциплін з кримінального процесу та криміналістики, підготовки навчально-методичних праць (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 12 грудня 2023 року); науково-дослідній діяльності – для подальших досліджень проблем розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права від 18 травня 2023 року).

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Дисертація В. І. Пісного викладена українською мовою та має чітку структуру, що відповідає вимогам МОН України та Порядку присудження ступеня доктора філософії. Дисертація містить анотацію, список публікацій, зміст, перелік умовних позначень, вступ, три розділи, які охоплюють дванадцять підрозділів, висновки, список використаних джерел і додатки. Загальний обсяг дисертації – 312 сторінок, з яких обсяг основного тексту – 230 сторінок.

Анотація в стислій формі відображає основні тези дослідження, викладена українською та англійською мовами, доповнена переліком публікацій здобувачки, в яких висвітлено основні результати дослідження.

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження, охарактеризовано ступінь наукової розробленості, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету дослідження, окреслено поставлені завдання наукового пошуку, сформульовано об'єкт і предмет дослідження, описано використані методи пізнання, емпіричну базу, аргументовано наукову новизну отриманих результатів, зазначено про особистий внесок здобувачки й інформацію щодо апробації матеріалів дисертації.

У розділі 1 «Теоретико-правові засади розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди» аргументовано, що, формуючи основи розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди, слід керуватися фундаментальними напрацюваннями криміналістів, а також використовувати праці з інших галузей правничих знань, таких як кримінальне право, кримінологія, міжнародне право тощо. Доведено, що легалізацію (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди, слід розглядати саме як технологію злочинного збагачення. З'ясовано, що особливості розслідування технології злочинного збагачення розглянуто в працях А. Ф. Волобуєва, В. А. Журавля, В. В. Лисенка, О. В. Пчеліної, В. Ю. Шепітька та ін.

Правові засади діяльності уповноважених суб'єктів щодо розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди, розглянуто відповідно до трирівневої системи нормативно-правових актів: нормотворчість міжнародного співтовариства, регіонального (європейського) і національного рівнів.

Обґрунтовано висновок, згідно з яким генезу міжнародної правотворчості щодо протидії легалізації (відмивання) майна та корупційним кримінальним правопорушенням відображено в реформуванні національного законодавства шляхом уніфікованого підходу до криміналізації діянь і створення системи спеціалізованих органів, діяльність яких спрямована на виявлення, розслідування, попередження корупційних кримінальних правопорушень. Зближення міжнародного законодавства з національним засвідчує формування міжнародних стандартів розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди.

Окреслено міжнародний досвід боротьби з легалізацією (відмиванням) майна, вчиненого службовою особою у вигляді неправомірної вигоди, на прикладі трійки лідерів рейтингу сприйняття корупції Transparency International 2022 року: Данії, Фінляндії та Нової Зеландії. Констатовано, що Україна вже реалізує низку реформ щодо забезпечення впровадження досвіду іноземних держав. Надано пропозиції щодо активізації інтеграційних процесів правозастосування під час боротьби з легалізацією (відмиванням) майна, вчиненого службовою особою у вигляді неправомірної вигоди.

У розділі 2 «Криміналістична характеристика легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди» під час формування криміналістичної характеристики легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди, акцентовано на тому, що йдеться не про криміналістичну характеристику окремого кримінально протиправного діяння, а про системну, ієрархічну та взаємопов'язану модель технології злочинного збагачення. У цій технології виокремлено три взаємопов'язані елементи: 1) дії, спрямовані на безпосереднє

отримання неправомірної вигоди службовою особою; 2) отримання неправомірної вигоди; 3) дії, спрямовані на приховування слідів кримінального правопорушення та причетних до його вчинення осіб, створення вдаваної законності походження майна, тобто здійснення власне легалізації (відмивання) майна як завершального етапу злочинного збагачення.

Криміналістична характеристика легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди, охоплює відомості про: 1) предмет неправомірної вигоди, який буде безпосередньо чи опосередковано предметом подальшої легалізації (відмивання) майна; 2) способи підготовки, безпосереднього отримання та приховування неправомірної вигоди та легалізації (відмивання) майна; 3) особу правопорушника; 4) обстановку реалізації злочинної діяльності; 5) слідову картину механізму злочинної діяльності.

З'ясовано, що предметом посягання є різноманітні матеріальні об'єкти: грошові кошти, майно, майнові права, цінні папери, які надалі вводять у законний обіг, з метою приховання джерела їх походження. Також предмет охоплює віртуальні активи, які хоча законодавчо не визначені як об'єкт цивільних прав й обов'язків, однак їх використовують у кримінально протиправних схемах.

Встановлено, що способом вчинення легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди, є система послідовних дій з підготовки, безпосереднього вчинення та приховання слідів кримінального правопорушення. За практичної реалізації технології злочинного збагачення спосіб обов'язково охоплюватиме дії з учинення предикатного кримінального правопорушення та легалізації (відмивання) майна, що є приховуванням кримінально протиправного діяння.

У структурі криміналістичної характеристики легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди, важливим елементом є обстановка реалізації технології злочинного збагачення, до якої належать відповідне місце й час. Особливість місця полягає у відсутності чітко виражених меж у просторі, адже досліджувана

технологія злочинного збагачення є тривалою багатостадійною діяльністю, кожен з елементів якої відбувається за різних обставин і в різному місці, навіть поширюючись на територію іноземних держав. Час учинення кримінального правопорушення обумовлює поведінку правопорушників, характеризує механізм діяння.

Структура слідової картини має дві складові, що формуються на стадіях підготовки, вчинення та приховання як власне легалізації (відмивання), так і предикатного кримінального правопорушення. Сліди розглянуто відповідно до трьох груп: ідеальні, матеріальні й електронні (цифрові) сліди.

Схарактеризовано особу правопорушника на підставі критерію поєднання дій щодо виконання предикатного кримінального правопорушення та легалізації (відмивання), у зв'язку з чим виокремлено такі групи: службова особа, яка одержала неправомірну вигоду й відмиває «свої» гроші, тобто є власником цього майна; особи, які здійснюють легалізацію (відмивання) неправомірної вигоди іншої службової особи. Досліджуючи особу правопорушника в технології злочинного збагачення, висвітлено питання кримінальної відповідальності як суб'єкта юридичної особи, яка в переважній більшості випадків належала до офшорних компаній.

У розділі 3 «Організаційно-тактичні засади розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди» орієнтуючись на предмет доказування, елементи якого визначено в ч. 1 ст. 91 КПК України, сформовано перелік обставин, що підлягають встановленню під час розслідування злочинної технології збагачення у вигляді легалізації (відмивання) майна, одержаного у вигляді неправомірної вигоди. Обрано за основу критерій поєднання предмета доказування та складів кримінальних правопорушень: висвітлено спосіб, час, місце, предмет посягання, факт одержання майна злочинним шляхом, особу правопорушника, мотив, мету вчинення технології злочинного збагачення, вину, її форму та заподіяну шкоду.

У контексті розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди, розглянуто ситуаційний

підхід до типізації слідчих ситуацій за критерієм інформаційної обізнаності слідчого про епізоди злочинної діяльності, особливості механізму кримінальних правопорушень, характеру вихідної інформації про кримінальні правопорушення та за яким з них було розпочато досудове розслідування:

а) кримінальне провадження розпочато за фактом одержання неправомірної вигоди службовою особою та подальшої її легалізації. За умов цієї слідчої ситуації взаємодіють два суб'єкти: службова особа, яка одержала неправомірну вигоду; співучасник, тобто особа, що безпосередньо здійснює легалізацію за визначену винагороду. В окремих випадках таку технологію злочинного збагачення реалізують одноособово;

б) кримінальне провадження розпочато за фактом одержання неправомірної вигоди службовою особою, у слідчого є достовірні дані про вчинення подальшої легалізації (відмивання) майна. Така слідча ситуація виникає, коли слідчий володіє інформацією про факти кримінально протиправної діяльності, відомий співучасник-корупціонер, але не відомі особи, які брали участь у легалізації (відмиванні) майна;

в) кримінальне провадження розпочато за фактом легалізації (відмивання) майна, у слідчого є достовірні дані про одержання предмета легалізації внаслідок одержання неправомірної вигоди службовою особою. Передусім слід визначити джерело походження інформації про вчинення легалізації, установлення кримінально протиправного походження майна.

Проаналізовано проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди: огляду (огляду місця події, огляду документів, огляду комп'ютерних даних), обшуку, допиту, залучення експерта і проведення судової експертизи.

Результати вивчення матеріалів кримінальних проваджень засвідчили, що під час розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди, призначали експертизи, які об'єднано в три групи: криміналістичні, інженерно-технічні й економічні. Увагу зосереджено на криміналістичних експертизах – почеркознавчій

експертизі, технічній експертизі документів, експертизі матеріалів, речовин і виробів. Окреслено завдання, які виконують шляхом проведення зазначених експертиз відповідно до предмета дослідження.

Після кожного розділу й дисертації загалом сформульовано **висновки**, у яких вичерпно висвітлено зміст розглянутих питань. Висновки відповідають отриманим результатам, мають належну аргументацію, мають високий рівень достовірності.

Список використаних джерел охоплює 410 посилань на 44 сторінках.

Зазначене дає підстави стверджувати, що дисертація В. І. Пісного «Розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди» відповідає встановленим вимогам і є завершеною науковою працею, результати якої виконують актуальне наукове завдання – висвітлення проблематики розслідування втручання в діяльність захисника чи представника особи.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації на практиці. Отримані результати дисертації В. І. Пісного може бути рекомендовано для використання в освітньому процесі закладів вищої освіти юридичного профілю, у науково-дослідних розробках наукових установ, під час підготовки наукових публікацій та монографій, планування досліджень за цим напрямом.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Загалом позитивно оцінюючи наукову роботу, необхідно спрямувати увагу на деякі дискусійні питання, які потребують, на нашу думку, додаткової аргументації або пояснень під час захисту:

1. Не є зрозумілою позиція автора та потребує додаткового пояснення твердження, що викладене в науковій новизні отриманих результатів, про те, що ним вперше здійснено криміналістичну характеристику технології злочинного збагачення відповідно до механізму злочинної діяльності: 1) дії, спрямовані на безпосереднє отримання неправомірної вигоди службовою особою; 2) отримання неправомірної вигоди; 3) дії, спрямовані на

приховування слідів кримінального правопорушення та здійснення власне легалізації (відмивання) майна як завершального етапу злочинного збагачення.

2. У підрозділі 1.3 «Міжнародний досвід протидії легалізації (відмиванню) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди, та його використання під час розслідування» автор розглядає переважно нормативно-правове забезпечення боротьби з корупцією в Данії, Фінляндії та Новій Зеландії. На мою думку, робота тільки виграла б, якби автор приділив більше уваги саме практиці правоохоронних органів іноземних держав в даному напрямі діяльності.

3. У підрозділі 2.2 «Предмет посягання під час вчинення легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди» автор зазначає, що майно було предметом протиправного посягання в технології злочинного збагачення у формі легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди, у 20,9 % випадків, однак не деталізує, яке саме майно зазвичай є предметом протиправного посягання розглядуваних кримінальних правопорушень. На мою думку, необхідно щоб під час публічного захисту автор звернув на це питання свою увагу.

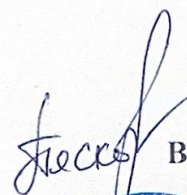
Висловлені зауваження є дискусійними, загалом не позначаються на позитивній оцінці дисертації та спрямовані на поглиблення наукової дискусії під час прилюдного захисту.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час вивчення як дисертації, так і наукових публікацій автора фактів порушення академічної доброчесності не виявлено. Дисертація В. І. Пісного є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Висновок про відповідність дисертації поставленим вимогам. Дисертація В. І. Пісного «Розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди», представлена на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням, у якому отримано науково обґрунтовані

результати, що вирізняються новизною, за своїм змістом відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам, встановленим у Порядку підготовки здобувачів вищої освіти (наукових установах), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 року № 261 (із змінами і доповненнями від 03.05.2024 року № 507), наказу МОН України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 31.05.2019 року № 759) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами і доповненнями від 03.05.2024 року № 507), а її автор – Віталій Ігорович Пісний – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

**Професор кафедри криміналістики
та судової медицини Національної
академії внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, професор**

Вадим ПЯСКОВСЬКИЙ

